

T.C.
MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
80040 FINDIKLI - İSTANBUL

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.181.2

Abu Ziyad

Foto

Kopi

Bizde
var bu sayı
ne yapılacaktır

REK 3120

SAYIN
ZİYAD EBUZZIYA
YOBURTCU PARKI CAD.
NO=58/17

KADIKÖY/İSTANBUL

ضمیمهٔ مجموعهٔ ابوالضیا جزو ۸۰

بز نصل چالیشیورز، بشقه لری نصل چالیشیور ؟

و

احمد مدحت افندی

مدحت افندی، بالاده کی ایکی جمله استفهامیه بی عنوان ای دینه رک طریقده بر مقاله
نشر ایتمش لردی که خلاصه سی شو در :
فرانسه آقاده میسی اعضاسندن (هانری هوسه ی) ارباب قلمدن بعض ذوات
ایله بر انجمن تشکیل ایتمش . بؤ انجمن بر (قاموس ادبی) تالیفنه قرار ویرمش .
قاموس ایسه اصحاب انجمنک انتخاب و تعیین ایده جکلری کله لر اوزرینه افکار و حسیات
ادبایی ناطق مقاله لردن عبارت اوله جقمش . مدحت افندیک افاده لرینه نظر آ مثلاً حصه سنه
(گمی) لفظی اصابت ایدن بر ذات، اولفظی نصل تالی ایدر وقوه تصویریه سنده گمی
حقنده نه گمی سانحات تجلی ایله ایسه آنی صفحه بیانه چکه جکلر . شو قدر که
یازه جنی شی کینک تعریف شکل و دانشاسنه و یا تعیین انواعنه مقصور اولیبوب آنجق
بر ادیبک اولفظ حقنده کی حسی و اق حسدن متولد فکری نه ایسه آنی کاغد
اوزرینه قویمقلمغندن عبارت اوله جقدر .
بناء علیه انجمنک نشرینی تصمیم ایتمدیگی قاموس قاچ بیك کله بی احتوا ایده جک
ایسه هر بر کله بؤ نقطه نظر دن یاز یله جقدر .

بو انجمن، انتخاب ایتمدیگی کله لری یاز دیره بیله جک ۸۰۰ قدرده ذوات بولمش
و بر تحریرات عمومیه ایله ، هانگی کله اوزرینه بر مقاله یازه بیله جگنی هرذاتدن
استیضاحه قرار ویرمشدر . مثلاً شفق و یا فجر کله لرندن هر برینی بن یازارم دیه
برقاچ ذات ظهور ایده جک اولورسه انجمن بوذاتلردن، فقط برینی انتخاب ایله
دیگر لرینه بشقه بر کله آیرملرینی تکلیف ایلیه جک و هیچ کیمسه نک نظر انتخابنه

ایله شامش کله لری یاز دیرمق ایچونده اهل عد ایلدیگی آخر ذواته مراجعت ایده جگمش .

§

شؤ اجمالدن مفهوم اولدیغنه گوره بو تشبث بر زمانلر صباح غزته سی طرفدن جمعه گونلرینه تخصیص قلنان (قوتقور) ک برنوع دیگرى و با بر طرز واسع و مکملی در . واقعا هر قومک ارباب قلمی کندی مدرکات عرفان و مکتسبات علم و اتقانی دأر سنده یازو یازه جغندن بزم صباح غزته سنک جمعه مسابقه لرینی بو تشبث واسع ایله قیاس، قیاس مع الفارقدر . حال بوکه مقصد من قیاس دگل بلکه تشبث مجوٹ عنه حقنده ارباب مطالعه یه اراءه مثال در .

مدحت افندی مقاله سنی جمله آتیه ایله بیتورمشدر :

« ایشته چالشق بویه اولور . ایش گورمک بویه بر انتظام ایله میسر اولور .

بن تقلیدک اصلا دشمنی دگلم . هله بویه بر تقلیدک !

« هرکس کندی یازی خانه سی باشندن ایرلمغه بیله محتاج اولمق سزین اورته یه بویه جسیم اثرلر چیقارمه سنی ساده لشدیرن، تسهیل ایدن شی ده تقلیده شایان گورلمز ایسه نه یی تقلیده شایان گوره بیلورز ؟ »

مدحت افندی ک هر جمله کلامیه سندن بر شمه حقیقت ترشح ایدیور . اوت! چالشق ، ایش گورمک . بویه اولور . منسوب اولدیغی قومه مفید اولق بوگی همتلره متوقدر . « بن تقلیدک اصلا دشمنی دگلم . هله بویه بر تقلیدک » دیورلر .

شبهه یوق . بر مملکتده امثالی مسبوق اولیان بر شی تقلید طریقله وجوده گنجیه شاننه نقصانعی عارض اولور ؟ مدنیته حاضرده مقتدا من اولان ام غریبه اسباب تربیت و معرفتی هر یولده . هر درلو واسطه لرله نشر ایتدکلری گی ، عقله گلدک بیك درلو وسائل ایله ده استحصاله چالیشورلر . بوندن پک بیوک فائده گوریورلر . بر ایجاد ایله آنک تقلیدی آرسنده گورینه جک فرق بری اصل دیگرى آنک [قویه سی] اولمق دن عبارتدر . بناء علیه بدایی تقلید ایجاد قدر مقبول اوله مسوده او قدر مفید اوله جغنده شبهه یوقدر .

بن آکا حیرتده می که طانیدیغ ذواتدن پک چوغنی فکر ایجاد حصر ذهن ایتدکلری حالده مدت عمر لرنده خلقه مفید اوله جق هیچ بر اثر میدانه قویه مدیلر . فقط طرفداران تقلید منسوب اولدقلری مسلیکده هر ایجاد مفیدی مشق تقلید اتخاذا ایدرک مملکتلرینه وسعلری یتدیگی قدر خدمتده قصور ایتدیلر .

شمدی بوایکنجی طاقک اک سرافرازی اولان صاحب مقاله احمد مدحتی پیش . نظره آله لمده مقتدر ایسک مشق تقلید اتخاذا ایدلم . مدحت افندی دیدیگمذات بوندن اوتوز سنه اول نه ایدی . شمدی ندر ؟

مدحت افندی بوندن اوتوز سنه اول بالطبع بر طفل مراهق اوله رق، گوردیگی تحصیل ایسه تحصیلات رشیده دن عبارت ایدی . چونکه بوندن اوتوز سنه اول یا مسلیک عسکریه و یا سلک طبایته داخل اولیانلر ایچون معارف حاضره یی اکتسابه وساطت ایده جک مکاتب عالیه مقفودایدی . بوگونکی رشیده لر دن نه فائده مأمولدرکه اوزمانا ک رشیده لر نده کی تحصیلدن حقیقه استفاده ایدیله بیلسونده مدحت افندی یی بوگونکی مدحت افندی ایده جک معارف ابتدایی اوزانک حوصله عرفانه تلقین اولنه بیلسون .

مدحت افندی طونه ده بولندیغی مدتجه او قور یازار گنجیلر ایچون اوزمانا ک مسلیک منفردی اولان مسلیک کتابته سوق اولتمش ایدی . یعنی قلمه گیرمش ایدی . ط مدحت افندی اولدیغنه یی بولندیغنه یه ربط ایتدکن و درکاری آشکاره سمیع نامیگی بلکه ممکن عبارت اولان طور معهودی مفظور اولدیغی شیئه ترقیه موافق گوره مدیگندن مکتسبات عرفانی بشقه وادیلرده تجربه یه قالدشدی . مثلا طونه غزته سنه اوافق تفک شیلر یازمغه یلتمش ایدی . فقط ولایتک مکتوبچی قلنه هنوز چراغ بیورلمش بر کاتب یماغی ایچون اوزمانجه اجل معرفت عد ایدیلان وَ فی الحقیقه ملک عثمانینک مرکزنده ، محیطنده طوی اوج بش کشی به منحصر اولان غزته جیلغه هوس ، حدی تجاوزه محمول اولوردی . بونی مدحت افندی پک اعلامدرک ایدی . احتمال که یالکیز بر شیئی ادراک ایده میوردی . اوده او ولایتک رأس اداره سنده

بولان ذاتك بومثللو، هوسكاران معارفك جساتتی كسر ایتنگه بدل جساتته جسات ضم ایند تشویقات اهلیت پرورانسندن غفلتی ایدی .

وقتیله فراتقلن ده مدحت افندی گبی نشریاته هوس ایتمش ایش : هنوز مرتب چراغی اولان فراتقلن برادرینك تحت اداره سنده بولنان غزته نك محرر لری صره سنه كچمك هوسنه دوشمر . بوینی قرداشنه افاده ایده جك اولسه تحسین و تشویقه بدل توینج و تعذیره اوغرایه جغنی بیلدیگندن ، یازوسنك طرزینی دگشدره رك یازدینی بر مقاله یی كیمسه گورمكسزین مطبعه نك قپوسنه براقور . كاغدی گورنلردن بری آلوب هیأت تحریریه ارانه ایدر . مقاله هم پك گوزل ، هم ده غزته نك مسلكنه موافق صورتده یازلمش اولدیغندن . عینله غزته یه درج ایدیلور . بوندن صگره مقاله لر بر برینی ولی ایدر و غزته اداره سنجده فوق العایه مظهر قبول اولور . بو حسن تلقیدن جسات آلان فراتقلن ده بندلرك منشیمی كندوسی اولدیغنی برادرینه افشا ایدر . برادر جناب لری ایسه فراتقلنی بریو تكیدر ایدرك نهایت مطبعه یی ترك ایتدیر مگه باغث اولور . عالمده فراتقلنك برادری گبی پك چوق كیمسه لر واردر . كه كنجاری ساقه استعداد ایله اظهار ایتكاری طور معرفتده تشویقه بدل تكیدره مستحق گوررلر . فراتقلنك عهد طفولیتده آمریقا ده اوغرایینی حالت مانعه یه اوتاریخده بزم ملكده طرفدار اولانلرك جدو حسابی یوق ایدی . هیچ غزته جیلق او یله چولق چو جق كاریمی ؟ گویا غزته جی دینلان مخلوقات ، سمانن یروزینه او یله اولدقلری قبالده اینرلر مش

ایشته مدحت افندی بی دخی بو خوف و خجان استیلا ایتمش ایدی . بركا ویرسون طونه غزته سنك محرری اولان ذات ، یعنی اسماعیل كال بك افندی برادرمن فراتقلنك برادری گبی مسلك تعصبند دگل ، بالعكس بودرلو تعصبات - استعداد شكنا نه یی كسر ایده جك افكار منوره اصحابندن بولدیغنی و باخصوص كندولری دخی از باب شبابدن اولدیغنی حیثیته مدحت افندی نك [سوكل بوكل] گوتوروب ویردیگی بر ایکی فقره یی بلا تصحیح عیناً غزته یه درج ایلدیگندن ، بو حسن قبوله مظهریت ، آتی ایچون كندوسنه شوق آور دوام اولمش ایدی .

ایشته مدحت افندی نك خاصه عرفانی اوگوندن اعتباراً مستعد اولدیغنی انبساطی

گوسترمگه باشلار . مدحت افندی غزته یه یازو یازمق ایچون اجنبی بر لسانه وقوف اقتضا ایتدیگنی و بر محرره ایسه علوم ریاضیه دن جغرافیه . تاریخه قدر ولو سطحی اولسون ، احاطه علومه لزوم اولدیغنی ادراك ایدرك ، ذاتاً مبادیسنه بیگانه اولدیغنی بو علملری یا بالذات توسیماً و یا خود بر معلم مخصوصدن تحصیله مبادرت ایلر . از جمله علوم ریاضیه یی غوسپودار (دراغان چان قوف) دن (۱) تحصیل ایدر .

آزده دن همان بر سنه كچمدن اسماعیل كال بكك شورای دولت معاوندیگه استانبوله نقلنده مدحت افندی ده بالاستحقاق طونه غزته سی باش محرری اولور . [۱۲۸۵] بر سنه صگره ده بغدادده زوراء غزته سی و بغدادده ایکی سنه اقامتله استانبوله عودتنده منفرداً عبرت غزته سی نشر ایدر . (۲)

ایشته بوسره ده ، بر ایکی سنه لك اقتصادی ثمره سی اوله رق النده بولنان بر قاچ یوز آلتونی قیمت حقیقه سی یوز پاره یه اولدیغنی حالده قیمت اضافیه سی ۳۰ غروشه اولان قورشون پارچه لرینه تبدیل ایدرك بر مطبعه آچمشیدی .

§

ملكمزده بولنان مطبعه جیلرك هیچ بری مدحت افندی ایله قابل قیاس دگلدر . چونكه مدحت افندی آجدیغنی مطبعه یه عالمه سی خلقنی دخی عملاً تشریک ایتمشدر . بر اوتاریخده مدحت افندی بغدادده کی محصول تجاری اولق اوزره تالیف ایتدیگی آینه نواجه اول اسمنده کی سلسله فونی نشره مباشرت ایتمش ایدی .

باشی خواجه اول ! استانبول خلقجه ایشیدلامش بر اسم . بویله هنوز مدلولی اقتاعه مروف بر عنوانی حاز اولان تالیفی كیمه صانه جق . كیمه اوقوده جق ، هانگی ملایمه اوقوتدیره جق ؟ حال بوكه باب عالی جاده سنده آجدیغنی مطبعه ده بر ایکی

(۱) بلغارستان ریاست وكلاسنندن منفصل اوله رق ایوم صوفیه ده مقیمدر . بو ذات وقتیله روسخده بر مكاتب معلمی اولدیغنی كبی مؤخرأ شورای دولتك تشكیلنده ملازم تمین اولمش و بوملازمنده رفیق اولان بو عاجزه ده فرانسجه تعلیمه همت ایتمش ایدی كه شوصورتله مدحت افندی كبی بنم ذمتمده حق تعلیمی واردر .

(۲) بو عبرت غزته سی ، بو بعد عاجرك دخی داخل اولدیغنی هیأت تحریریه نك ۷ ربیع الاول ۱۲۸۹ تاریخنده نشر ایتدیگی غزته ایسه ده ، مدحت افندی اوتاریخدن بر سنه مقدم عبرتی اوبولده دخی بر تجربه ده بولمق اوزره صاحبندن ایجار ایله بر مدت ایچون التزام ایتمش فقط نصلسه موفق اوله میهرق ترك ایلش ایدی .

مرتب ایشلیور . مطبعه یه کرا . مستخدمینه هفته لک ویرملی ، کاغذی یهودی ایسه بوگون طوبنی ۲۵ غروشه یالواره یاقاره صاندینی برلازمه طبیعی . اوتاریخده چیققیه بیك یاغره ایله اللی غروشه ویرمگه نازلیور . بوگون ویره سی به تشنه اولدینی برمالی ، اوتاریخده پشین آقیه ایله صاتمقده استغنا گوستریور ؛ فقط مدحت افندی سردانه و مقدماته هر مشکله غلبه دن گپور طور میور .

ایشته بونلر ، اوقه تیلر ، اوسعی واجته ادر در که - بوگونکی گنجلر منک نمکچر امانه طعن و طنز لایق گوردکلری - خادمان معارفک فایکله پنجه لشور جه سنه زور بازوی غیرتله آچمش اولدقلری دوره معرفتک اگ شانلی بر صحیفه تاریخیه سنی تشکیل ایدر . حال بوکه بونور سیدکان عالیجنان اوتاریخده بلکه اصلا بپرده هنوز هیئت پذیر ماده وجود اولماش بر جزو فرد ابدیلر .

خواجه اول بر طرفدن دیزلیور ، باصیلیور ، اوه نقل ایدیور ، ذکور و اناث کبیر و صغیر افراد عالمه نك ایدی همت و معاوتیله اگ صاحب رسوخ مجلدلر مخصوص بر غیرت فعالانه ایله قاتنوب دیکله ریک کتاب شکافی آلیوردی .

خواجه اولی کیملر آلیوردی؟ حقیقه بوبله بر سواله جواب ویرمک خیلجه تأمله محتاج ایسه ده بز فرض ایده لم که ، مثلامالیه نظارتی اقلامندن مفسوخ سرکی محاسبه سنده بمیز حنیفا افندی . بوذات صاچی صقالی آغرمش : اللی بی آلمشی آشورمش . فقط (خط سیاق) دیلان و بر بقالندن مبايعه ایدیلان لوازم بیتیه نك مفرداتی بیله قید ایتمگه یرامیان معهودیازودن بشقه برشی اوگر تمامش . اعمال اربعه دن ، بیلم نه اعتبار ایلایله (قره جملة) دیکلری جمع عملیاتندن ماعداده فن حسابدن بهره سی یوق ! خواجه اولی زواللی آدم همالیه همالیه ، کاه یگر می بش یاشنده هنوز چو جوق و بناء علیه (کتبه جمعیتی) مرقتی گورمش اولان مخدوم بگک انضمام معاوتیله اوقیور و کاه یدی سکر یاشنده کی حفیده سنه اوقوتمق استیور . بلکه برشیلرده آکلایور .

خواجه اول ، پیدرپی تعلیم علوم ابتداییه به همت ایده طورسون . بزم مدحت افندی ده شناسینک ضروب امثال مجموعه سنی مال بولمش مغربی گی الینه کچورنجه - درجنک اول - « آت آلان اسکنداری کچدی » مثله ظفریاب اوله رق حکم

مثلی تفسیر یولنده بر حکایه جک نصنعب ایدیور . ۱۰۰ پارویه ، تعبیر دیگرله ایکی بچق عدد باقر غروشه بازار معارفه چیقاریور . خواجه اولدن در سنجه قرائتی سوکمش اولان میز افندی ده قلم دونیشی باغچه قیوسنده کی تنبا کوجی حسنک دکاندن بو حقیر رساله بی آله رق اقشام طعامندن صکره کاه محله قهوه خانه سنده کی احباء خالص الباله و کاه حجره لقلقیاتده مجتمع اولاد و عیاله اوقویوب ذوقیاب اولیور . مدحت افندی ده بونلرله افراد عالمه سنک معیشتی و بومعیشتک قوه محصله سی اولان مطبعه نك دوامنی تأمین ایدیور . بارک الله ؟ نه گوزل غیرت ، نه گوزل تجارت !

خواجه اولک بر ایکنجیسی ده میدان چیقیور . مثلاً قوزوموغرافیا ! حنیفا افندی بونی ده آلیور . آی کتابده شکله وار . اونه ! دکتر بزم گوردیکمز گی دوم دوز دگل ها ! لاحول و لا قوه الا بالله ! انسان یشادچه نهلر اوگر نیتور . اوزاقدن ابتدا کمینک بابافینغوق چبوغی ، صکره بابافینغوق سرنی ، ده ها صکره ده تکنه سی گورینورمش ها . بوده ارضک کر بته دلالت ایدیورمش . فقط شو یووارق شینک اوزرنده بوضو نصل اوله جه یووارلندن طوریور . ایشته بر درلو بوگا عقل ایردیره میورم . فقط بونک ده بر حکمتی واردر . آنی ده اوگره نورز - دیهرک تردینه دافعه حاضرلیور . و بو اطلاعی رفیقه سنه حکایه اینجه - امان افندی هیچ گی دوم دوز دکتر ، تجره نك صرتی گی یووارلشمی اولورمش ! بونلرله طاوشان - قولیله غلط نظرک مغلوب فرمانبری اولدینغی اعلان ایدن زوجه محترمه بی فکندوسنده اقتدار گوره منجه - صؤص ! جناب حق نهیه قادر دگل ، البته کتابک یازدینی گیدر . - قولیله خانمی سکوته دعوت ایدیور .

آردن ایکی گون کچیور . هیچ بزم مدحت افندی طوره بیلورمی ! زواللی بی طوردیرمق ایستسه لرده طوره مز . چونکه غوغای معیشته طوتش . امانه طاتلی بر جدال مساعی ، نتیجه جدال ایسه توسیع معلومات انامه خدمت گی بر مظفریت عظمی . (لطائف روایات) عنوان عمومیسى آلتنده بر حکایه چیقیور . حنیفا افندی کچرکن عجم حسن آنی ده ارانه ایله اشترايه ترغیب ایدیور .

(تاریخ مطبوعاتمزی یازه جق اولانلر بو عجم حسنک ارباب قلم و طباعته ایتدیگی

خدمتی اونو تاملیدر. بونی ذکر و تفصیل و حتی نامی حرمتله یاد همیزه واجب ایفا بر لازمه شکر اندر. چونکه بو حسن او تاریخده بر مطبعه صاحبنه، بر غرتیجه، بر مؤلفه حاصلی یتشمسی مالول اولان بر آدمه سندسز، فائضسز اقتضاسنه گوره یوز لیرایه قدر پاره اقراض ایدردی. همیز اقصاب همدن وقتیه پاره آلمشوق.

افندی عمرنده کرمله اصلی، وامقله عزراء، فرهادله شیرین مصالارندن بشقه حکایه کتابی گورمامش. (بیگ برکیجه) حکایه سنی او قویانلر ایسه طبقه بالای معارف اربابندن شمار اولندیغی حیثیتله حنیفا افندی آنک یالکز آدینی ایشتمش. حتی طوطی نامه یی ده نصلسه بریسی حکایه ایلشده آندن ایشتمش.

افندی یمكن صکره لطائف روایاتی شویله برسوزیور. چونکه آرتق عبارتی سوکش، سطرلری صوگی او قویور. طباعتک او قورقونج حرفلری افندیگ کوز- لرینه مونس اولمغه باشلامش. اولکی گبی اورکیؤر. حکایه ننگ کندوسنجه مثلی گورلماش بر دریکتای روایت اولدیغنه اعتماد ایش اولدیغندن، ینه چولق چو جنی اطرافنه جمع ایله (سوءظن) اسمنده کی جزؤ اولی اوقومغه باشلابور.

افندی یی یالکز برشی اعجاب ایدیور. اوده جل ابتدایه ننگ ایلك سطرلری دیگر سطرلردن برازا کسک باشلامش اولسی. ایکنجیسی ده عبارلرک ختامنده بر نقطه بولمسی. اگر چه بو نقطه لره (طوراق) دیه بیلیور سه ده ایلك سطرلرک باش طرفدن قصر ایدلمش اولمیرینه بر سبب معقول تصور ایده میور.

ضرری یوق. افندی وارسون اوقوسونده آگلایه مدیغی بو اولسون. بونی حت طباعتله صورت مخصوصه ده و غلی و یا السنه اجنبیه دن برینه اتسابی اولمیانلرک پک چوغی ییلز. حتی بو ایلك سطرلرک دیگرلردن ناقص ترتیب ایدلمسینه ده طباعت ملیه مزده تطبیق و اتخاذ ایدن ینه مدحت افندیور. انجم ترتیبه تصویر افکارنده نظام ویرمش اولان شناسی مرحوم بیله مبادی جل ایچون بو کونکی کونده لزومی مرتبه بده اتمده بولنان بو اصولی اتخاذده ذهول ایش ایدی.

حکایه اوقونورکن قادینلردن بری - آه نه ده آجیقلی بر مصال. عجیب اصلی وارمی افندی بابا- دیه متلفهانه استفسارده بولنیور. پدر افندی ده بروقار فیلسوفانه

ایله : - بو عالمده اصلسز برشی اولورمی قزم. البته اصلی واردر. (طاغ باشندن دومان، انسان باشندن یمان اکسک اولمز.) دیرلر ییلز میسک - قولیه صحت حکایه یی تأمین ایدیور.

ایشته بویولده حکایه لرله برعائله اکلنیور. متأثر و یا متلذذ اولیور. ابتداء حاصل ایدیور. حکایه ده سیرت و خلق ذم و یا مدح ایدلمش اولان اعضای وقعه، استماع ایدنلرده سیاتندن نفرت و حسنا نه محبت فکر لرینی او یاندیره رق، تهذیب اخلاق تخم لرینی مزارع قلوبه صاچیور ایدی.

ماحصل (رومان) دیدیگمز تاریخ خصوصی بشر، مدحت افندیگ سایه قلنده ملتزم آرسنده تعارف ایتمهگه باشلابور ایدی، که مبدائی لطائف روایاتک تاریخ اتشاری اولان ۱۲۸۸ سال هجر یسیدر.

کیم نه دیر سه دیسون و نصل ایسترسه او یله محاکمه ایتسون. بن بو فکرده مکه شناسی مرحوم «آسیانک عقل پیرانه سنی اورویانک بکر فیکریله ازدواج ایتدیره رک» شمیدی طرز مخصوص ادبزی ایلاده و خلف ذی شرفی اولان کال ایسه حقایق فیکریه یه لسان ویرمکن عبارت اولان او مسلیکی فطرتنده مکنوز اولان جواهر عرفان و حسن بیانک یاردمیه ترین واکاله موفق اولمش ایدی. مدحت افندی ایسه خلق اوقومغه و خلقده اوقومق هوسنک طوغمقلغنه سبب اولمشدر، که مؤلفات فیه سنک برنجیسنه تخصیص ایتدیکی (خواجه اول) عنوانی، خلق اوقومغه موقیبتندن طولانی کندیسنه تخصیص اولنسه سزادر.

حاصلی بنم فیکرجه بو اوچ بیوک آدمک ایکی اولکیسی آلتی یوز سنه دن برو عرب و عجمک مسخر طرز بیانی اولان لسان انشامزی بر طاقم تصنعات بیهوده کارا- نهدن قور تارمقله بو عصرک کالاتیه متناسب بر ناطقه عرفان و بر فکر بیان ایجادینه همت ایش و اوچنجیسی ایسه خلق اوقومقله برابر خلقه پک چوق شی او کرتمش و بو حیثیتله قرن اخیرده پرورش بولانلرک خواجه اولی عنواننه کسب استحقاق ایشدر.

مقصدم نوعلری شخصلرینه منحصر اولان بو اوچ ذات آرسنده بر مقایسه

بايق دکلدز . شناسيله کالک همت و موفقيتی منحصر آ طرز بيانزله خاصه عرفانزى
 تزین و معارف سياسيه ايله فکر لر منى توسيع خصوصاً کوريلور . مدحت
 افندينىڭ خدمتی ايسه عامهده حبّ تحصيلی او ياندر مغه مصروف اولمش و اليوم
 کندوسى او نقطه نظر دن ابراز خدمت و ايشار معرفت ايتمکده بولمىشدر . جناب
 حقت لطفندن اميدوار زکه او، يورلق بيليان قلمی . او [قيد موجود ايله صيد مفقوده]
 مصروف اولان و هيچ برلازمه معرفتی ادراك و اتخاذه فتور ايتيان فکری ده بر
 چوق زمانلر خدمت نشر باندە بردوام اولور .

§

ينه بوصره لرده ابدی که کندي تعبير نجه [قار و قارلر] نی بر ازده ادوار سالفهده
 يشامش اولانلرله گورشديرمک و آنلرک نه حال و قبائله آدملر اولديغنی بيلديرمک
 و باخصوص زمانزده موجود اولان اقوام و دولك اوائل احواليله گچورمش
 اولدقلى ادوار انقلابيه طائيدير هرق اقوامک استقلال و يا طريق تدنيه کی
 انسفالنه ياردم ايدن حالندن عبرتین ايتمک ايچون بر تاريخ درسی آچمشیدی . يعنی
 [کائنات] عنوانيله بر سلسله تاريخ اقوام نشرينه مباشرت ايلدی .
 کائنات ! حقیقه عظمتلی بر وسعت آباد ! بزم اوزمانلرجه قدامن معدود
 اولانلر من [مرآت کائنات] اسمنده اسکيدن قاله بر اثر طائيش و فقط اومرات، کائناتی
 دگل کائناته نسبتله اجزای فرديه قدرده دگری اوليان بعض اهميتسز موادى بيله
 ارانه يه صالح دگل ايکن آنی بر آينه عالمنا گي تلقی ايلمش ایدی . آرتق الله اويله بر
 مرآت موجود ايکن مدحت افندينىڭ (کائناته) کيم اهميت ويرر . هم بويالکر کائنات!
 زواللی مدحت افندی چر چوه سنه بر آينهده طاقه مامش . فقط مدحت افندينىڭ
 يکى (قارلری) که خواجه اول شيا کردانيدر . تهالك تام ايله کائنات نه اولديغنی
 اوگر ننگ هوسندن کندولر نی آله مديلر .

کتاب جييده طاشينه بيله جک بر قطعهده باصلمش، برده صاری بر قاب ايله
 ميدانه چيتمش ایدی . بناء عليه مطبوعات جيده مدحت آيشانلر بويله يکيدن -
 يکى يه ودرلو عنوانلرله ميدانه چيقان کتابلری گاه قلده، گاه وپورده او قيور ایدی .

بزم حنيفا افندی ده اقشام اوزرى باغچه قپوسندن کچر کن تدا کوچى حسنک اخطاری
 اوزرينه بر دانه ايدنمش . هر ايکی اوچ گوند بر يکى کتاب گتورمکله افراد عالمه يه
 سودای مطالعه القا ايتمش اولان بوذات محترم، ساقوسنی چيقاريرکن جيبندن صاری
 قابل برده کتاب چيقار يور . مخدوم بک ايسه ، چونکه کتبه آلمش نورسيده جهل
 بر خطاط اولديغندن ، کتابک قابنده ثلث خط ايله بازلمش بر عنوان گوره مينجه بر
 اشتمراز نفرت نما ايله اهميت و بره جک برشى اولديغنی ايما ايتمک ايستور .

اقشام طعامنن صکره افراد عالمه ، حتى مخدوم بک دخی خواه و ناخواه داخل
 اولديغنی حالده حنيفا افندينىڭ او طه سينده طوپلان يور . افندی پدر آرتق او قومقدن
 و مبادی فنون دن ذوق آلمش . جغرافيا سابه سنده يشاد يغنی يرك نه اولديغنی آگلا مش .
 هيئتک دلالتيله اجرام سماويه ي طائيش . طبقات الارضى بيله ايچنده طولاشمش
 گي بيلور . حتى تاريخ عمومى حقدنه دخی بر علم اجمالی حاصل ايلمش . حاصلی
 آلمشنده ، آتی ياشنده کی صبيان منزله سنه اينه رک تحصيلاب ابتدايه ي، فقط پيرانه
 بر دقت - و عمر گذشته نك هيچا هيچه مصروف اولان اوقات عزيزه سنه هزاران تلهف
 و ندامت - ايله اكماله موفق اولمش . شمدي ده اطفال مرهقه يه مخصوص اولان
 مؤلفاتی او قومق و آگلاد يغنی اطرافنده كيلره آگلا تمق ايستور . بؤسبله او کچه
 لطائف روايت قبيلندن مراقلی و يا آجقلى بر سرگذشت دکلسهده انباى بشرک تعيشگاه -
 مشترکی اولان شوخا کدانک مبادی خلقتندن برى کچورد يگی ازمنه تاريخيه . که اک
 فاجع و اک غريب وقايه مصدر اولمشدر . داخل اولمق ايچون بر مفتاح مکمل
 اولان «مقدمه کائناتی» او قومغه باشلا يور . سکر فورمه دن ، يعنی ۱۲۸ صحيفه دن
 عبارت اولان بو کتابجق ساعت ايکيدن آتی يه قدر ۴ ساعتهده او قونوب ختم ايد ييلور .
 آرتق حنيفا افندی عالمه سى احبا و قومشو حرملريله ملاقات ايتدکجه آنلرک
 هيچ برشى بيلدکلر نی و کنديلر نيڭ آنلرله نسبت قبول ايتمه جک مرتبهده بک
 چوق شى بيلدکلر نی ادراك ايله مصاحبتنن صقييلور . شمدي کره ارضک بر -
 اوکوز بونوزنده طورديغنه و زلزله، اوکوزک سيکک قوغمق ايچون قويروق
 صالامسندن حاصل اولديغنه اعتقاد ايدنلرله کلنيور . چر نکه قوزموز افيايى، هيئتی

و طبقات الارضی خواجه اول سایه سنده اوگر نمش . دنیا ندر ؛ نصل تشکل ایشدر ؛
زلزله نهدن حاصل اولیور هپسنی بیلیور .

§

مطوعات مدحتیه نك تمثیلاتی نه مقدار ایدی؟ كتب ممثله دن نه قدری صائیه بیلیوردی؟
واقعا جای سؤالدر .

بزده حالا غایه تمثیل بیك ایله، بیك بش یوز آرمسند متردددر . اوزمان بیك
دانه باصیلیوردی . بز وسطی بر حساب ایله آثار مطبوعه بر بری اوزرینه در حال
۷۰۰ عدد صائیلوردی . دیلم . شو حالده پای تحت خلقیدن ۷۰۰ کشی احمد مدحتك
مؤلفات جید مسنه مشتری ایدی . فقط اصحاب اشترانك ۷۰۰ فردن عبارت اولسی ارباب
مطالعه نك دخی اومقدار اولسنه مقیاس اتخاذا ایدیورسه بیوك بر اثر غفلت گوسترلمش
اولور . بزده بر طبیعت واردر که میدانی، ملکمزده ظهور طباعتك درت بش یوزسنه
مقدمه واریر . شمیدیکی قرن افرادنده بیله بو طبیعتی حاز آدملمره تصادف اولنیور .
بو ایسه (عاریت کتاب الموق) طبیعتی در . تمثیلات مطبوعاتك حالا دخی لایق اولدیغی
مرتبه ترقیه واصل اوله مامسنه سبب بو طبیعتدر . چونکه بنم آلدیغ بر غزته یی . بن
هنوز اوقومدن یانمده بولنان ذاتلر چکوب آلور . کتاب استعاره سی ایسه حالا بردوامدر .
دیك که مدحت افندیك صائیدی ۷۰۰ کتاب ایکی اوچ بیك احبابك ایدی استعاره .
سیله دور ابواب ایدیور ایدی . دیك که بوا یکی اوچ بیك اصحاب خانه دن مشتری .
مفروضمز حنیفا افندی مزاجده بیك قدر آدم فرض ایدیلنجه، خواجه اول شو حالیه
بش آلتی بیك شاگرد پیدا ایش اولدینی تعین ایدر .

شمیدی انصاف اولنسون ! مدحت افندیك منفر دأ بو مملکت خلقنه ایدیگی
خدمتی هانگی هیئت علیه مز، هانگی جمعیت فیه مز ویا جمهور ادبامز ایچنده
(منم دیگر نیست) فخریه سیله ترانه ساز انفراد اولانلردن هانگی ادیب ویا شاعر مز
ابراز ایشدر ؟

انتساییه مفتخر اولدیغز ملتده وقتیه بر خصلت عالیه وار ایدی، که اوده کندوسنه
مادی و معنوی ابراز خدمت ایدنلره تحدیث نعمتده بولنمق ایدی . حیفا که بو خصلت .

عالیه نك دخی سائر برچوق مفاخر مزگی دللرده یالکز یاد تائری قالدی، وجدانلرده
بر مقدس عقیده گبی یرلشمش اولان قوتی زوال بولدی . بوندن طولاییدر که
بوگون خادمه مخدوم آرمسند کی حرمت و محبت اولکی رونقنی گوستره میور .
بأس یوق ! ارباب مساعی ذاتاً مظهر حرمت اولمق ایچون دگل ایفای خدمت
ایچون چالیشور .

§

مدحت افندی آرتق دور تکمله قدم باصیور . چونکه خدمت تألیفده دوام ایله
برابر محرر لنگه باشلیور .

فرانسزجهیه واقف اولانلره مجهول دگلدر که لسائزده (اقری و من) Ecrivain
مقابلی اولان (محرر) هر شبی تحریر اقتدارنی افهام ایدر . Homme de lettres
(اوقم دولتر) تعبیرینك مقابلی اولان ادیب و منشی بشقه و محرر بتون بتون بشقه در .
بوندن بشقه فرانسزجهده بر پوبلیسیست Publiciste تعبیری اوله رق آگاده بز
صیغه جمع ایله اصحاب نشریات دیورز که مطبوعات یومیه ویا موقوتیه سیاسی بند .
مخصوصلر ، و مقالات علمییه و فنییه و تاریخیه گبی مباحث مختلفه اوزرینه یازو یازانلردر .
ایشته مدحت افندی شمیدی (پوبلیسیست) لنگه سالک اولیور که سنه ۱۲۸۹
اوانلی در . بصیرت غزته سنك مقالات سیاسییه قسمتی در عهده ایدی . ده اطوغریسی
غزته نك باش محرری در . هرگون بر مقاله مخصوصه ایله برابر اوروپا غزته لرینك
مقالات مهمه لرینی دخی ترجمه و نقل ایدیور .

اڭ اوفاق بر خادئه مدنییه . اڭ حقیر صاییلان و فقط حقیقتده پك مهم اولان
بر لازمه ترقی بی ارباب مطالعه نك نگاه اطلاع و ابتصارینه عرض ایتك ایچون
اجنبی غزته لرینی باشدن آشاغی سوزیور .

بو بر سوق طبیعی در که اخلاق ملییه تخم ترقی صاحبق ، حب حقیقت القا ایتك ،
ادراك نقصانه آلدیمر مق گبی برچوق خواهشلر او یاندرر . و بوسایهده بر جمعیتك
افرادى، اطرافنده بولنان اقه امك اطوار مدنییه و تمایلات ترقیکارانه سندن عبرت بین
اوله رق جبر مافاته چالیشور .

ایشته مدحت افندیڭ پو بلیسیستلکده کی مساعیسی بو خصوصاً مصر و
ایدی .

§

شمدی بعض مشکلیسندان دهر، مدحت افندی پی قدرت ادبیه جه مرتبه عادیه
بیله لایق گور میورلر. اوله در «کستانه قوغندن چیقمشده صکره قوغتی بگنماش»
قولی آنارمز یادکاری اولان اقوال حکمیهدندر. آه ممکن اولوبده کستانه نڭ قوغتی
لنه؛ آیورم! سنی اوله سودگی بیاض، شکرگی طاتلی، حاصلی ترو تازه برحاله
گوسترونده پسندیده ارباب مذاق ایدن شو بگنمادیگنڭ قوقدر. بن اولسه ایدم سن
بو طراوته مالک اوله بیلورمی ایدڭ. بنی نیچون حقیر گور یورسڭ. سنی. تطرقتی
ملحوظ اولان نه قدر نکبات طبیعتدن محافظه ایتدم. واصل اولدیغڭ شو قبال.
کالی سن کندی کرامتگه می ویر یورسڭ؟ آنانکور اولاد! دیه بیلسه .

حال بوکه اقوام فاضله آرسنده نشریات روزمره ايله متوغل اولان ارباب قلم
یازدقلری مقاله لری مثلا موتسکیو نڭ اتر برسانی، وژان ژاق روضو نڭ نوال الویزی
ویاهوغونڭ لامارت نڭ، قاطرومن ترمزی، له ژیرقوندی یولنده نمونه بلاغت اوله حق
یولده یازمز. ایشته بوگون فیغارولر، دهبالر، اودوپاریلر فلانلر گوز اوکنده
طور یور. بونلرڭ نشریات یومیه لری صره سنده ادبیات نقطه نظرندن شوبالاده یاد
ایتدیگمز ذاتلر قدر وبلکه آنلردن بالاتر برلسان ايله یازلمش مقاله لرده گوریلور.
فقط غزته لسانی و غزته یه مباحث متوعه اوزرینه بند یازمق اوله آسوده فکر و حضور بال
ایله قوه مفکرده هیولاسی صورت بولمش بر اساس اوزرینه یازلمش یازیلرله
مقایسه ایدیله مز. هیچ بروقت فنی ویاسیاسی بر مقاله یی بر بهار تعریفی ویا بر معاشقه
تصویری گبی یازمینی کیسه دوشمامشدر. چونکه سخره انام اولمق عاقل ایچون
تمنی اولنور حاللردن دکلدیر .

باخصوص مدحت افندی هیچ بروقت کندیسی شناسی و کال ویا ضیا بک ايله
هم عیار طوتمق داعیه سنده بولمامشدر. هیچ بروقت بن مستشهداتدن صاییلور
برادیم واهمه سنه دوشمامشدر. آنڭ مسلیکی خلقه بیلیدیکنی وینلنسنده فائده ملحوظ

اولان شیلری اوکرتک ایچون یازق یازمقدر. مع مافیله مدحت افندی نڭ نمونه بلاغت
اقله جق مقالات نفیسه سی ده واردر. پلونه وقعه سی اوزرینه شایع اولان غازی عثمان
پاشا شهادتیه دأر یازدیغی مقاله گبی .

مدحت افندی اطرافزی محیط اولان اقوام فاضله نڭ. محصولات علیه وکالات.
مدنیه لرندن متمیزی حصه دار ایتک ایچون انتظام و معرفت لرینی و آنلرڭ واسطه
و مبدائی اولان نشریاتی مطمح نظر ایدنمش اولدیغندن. کندوسنجه بر عقیده مقدسه
شکلی آلمش اولان بوسودای علوی ايله چالیشیور. اوت! رومانده یازبور؛
موسیقی دنده دم اوربور؛ کانه بر کیش دهها علاوه ایدلیگنه قدر هر شی مفید
وجیدی نگاه اطلاع دن آیرمیور. فقط یری کلنجه (سودای سعی و عمل) دیه
بزه حب مساعی تلقین ایدبور. ویا خود هر شخص مؤمنڭ جانندن معزز بیلیدیگی
عقیده دینه سنه تعرض ایدنلره قارشو (مدافعه) لر یازمق موجودیت قومیه مز،
دیغزی اعزاز ايله قاسم اولدیغی گور میانلره گوستریور .

§

بؤصرده ایدی که ملک تامته ای حدودی اولان بوسننده (کلشن سرای)
اسمنده نشر اولنان غزته ايله مدحت افندی آرسنده (مدافع دولت وملت) عنوانی
آلتنده بر مباحثه سیاسییه حدوت ایدلی .

ایشته مدحت افندی نڭ پو بلیسیستلک عالنده مبداء تعارف و یا شتهاری بومبا.
حده در. بحث ایجه مهم ایدی. ایکی طرفده نقطه نظر لرندن مدعالتی بر نتیجه
مقعه یه ایصال ایتکه حصر قوت ایتشلر ایدی .

کلشن سرای محرری اولان مرحوم شاکر. اوزمانلرجه علوم سیاسییه نڭ اک مهم
مسائلندن معدود اولان بو مسئله یی حل ايله خلافتی الترام ایدن مدحت افندی پی
الزامه چالیشیوردی. بیلم نصل بر اجتهاد و استدلال نتیجه سی اوله رق مدحت افندی
بو بجنده پک مفرط گورینوردی. مع مافیله اوده خواص عرفان و تبیین اعاتیله
مباحثه غلبه ایتگه و غلبه ایده مسه بیله مغلوب اولماغه غیرت ایلوردی. نهایت (عبرت)
غزته سی باش محرری ایکی غزته آرسنده و ساطت ایدرک مباحثه ده طرفین مفرطینک
حقلی و حقسز جهت لرینی ارائه ايله مسئله نه نهایت ویردی .

مدحت افندی آندن صکره باشلی باشنه (دور) و (بدر) اسملرنده کی غزته -
لرینی نشر ایتدیگی کی (طغارجق) نامنده کی مجموعه فیهی ده اوتاریخده تاسیس
ایدرك، خلقه برطاقم حقایق فنیه و مسائل جیده حکمییه و ادبییه ایله ذوق و استفاده
طریقلری آچوردی .

مشار الیهک بو خدمت و همتلری قلوب انامده تابحشر برحس شکران ایله
احراز مقام ایتمگه سزاوار اولان مساعی ممدوحه دندر .

یچنده بولندیغز عصرک تجدیت مآثری بولنده شو حقیقی بیان ایدرز، که
ستاره رخشان معرفت، منطقه غربده بارقه نثار اولدجه ضیاسی بالطبع بورالره دخی
انعکاس ایله جگندن برطاقم حقایق نظر ادراکده تجلیسی مقرر در. بونجلی ایله ده تحری -
حقیقت کی، جبر نقصانه غیرت کی گوکلرده بر چوق خواهش لر اویانور. بوتیقظ ایسه
بوگاده محتاجز . شوده بزده یوقدر . بونی ده ایدملی یز دیه (صید مفقود) و شوده
وارم شده بیلیور مشر و یا شوده واراما ا کماله محتاجدر کی (قیده وجود) فکر لرینی
تولید ایدر .

ایشته مدحت افندی نشریات گونا گونیه بومقصدلری هدف اتخاذا ایتمش و او
تاریخندن بوگونه قدر هپ بویولده چاشمقده بولمشدر .

§

عالمده بر مقصد اوزرینه بر سیاقده دوام کیسه میسر اولمشدر ؟ باخصوص
شرق شعرا سنک فلك تسمیه ایتدیگی نابکار هزار اطوار هانگی صاحب غیرت و حمیتی
مسلك سعی و اجتهاده آسوده بر اقمشدر ؟ مدحت افندی ده محبوبه و جدانی اولان
خدمت نشریهیه پرشتکارانه برورزش ایله دوام ایتدیگی بر زمانده ایدی که، ناگهانی
بر صدمه رؤز گاره اوغرایه رق دوچار هجران اولمشدر .

بو سرگذشت خطر اشتمالده مشارک منفردی اولان بو عید عاجز قدر مدحت -
افندی بی کیسه طایم امشدر . بر زمانلر اولدی که غیریت شخصیه من حالت ابتلا نك
اتحادیله کسب وحدت ایدرك حساسلرمزی ، فکر لر منزی ، انفعالات منزی ، منویات منزی
بر سیالیه روحیه یکدیگرینه مزج ایتمش ایدی . گونلر چه یکدیگر مزه شق شفیه

احتیاج گورمزدك . چونکه آنک لسانندن سناخ اوله حق بر سقوز بنم ترجمان
وجدانم، بنم وجدانم انبعات ایده جک برحس آنک محسوس جنانی ایدی .
آرتق مکالمات بر حالت اشراقیهیه منقلب اولمشدی . بزى ، گورنلرجه بر حال
استغراقده ظن ایتدیرن شو طورمزدن . آنجق خدمتقره مأمور اولانلر آیره -
بیلوردی . برینه برشی سپارش ایده جک اولسه ق اوشییه مقصود لفظی لفظنه ،
عینی عینه بر آنده ایکیمزک بردن لسانندن صدور ایدردی . بوگا بزدن زیاده تلقی
امر مه منتظر اولانلر حیرتده قالوردی . نهایت شو حالدن قورتلغنه جدآ بر لزوم
حاصل اولدی . بو حال بزى بر عطالت مطلقهیه محکوم ایده بیلسی ملحوظ ایدی .

چونکه یشامق ایچون چاشمقغه احتیاج وار ایدی .

بناء علیه مدحت افندی ینه خامه نشریاته صارلدی . ابتدا (قرق انبار) ینی
تاسیس ایتدی .

ایشته سزه (قارقریستیک) بر مسئله : قرق انبار ! بویه عوام پسند بر تعبیر،
مدحت افندی کی بر بحریره لایقیمیدر ؟ مثلا (خزانه معلومات) (دبستان فون)
و یا (مرآت معارف) کی « بر طمطراق و خوش ادا » ترکیبات ایله منشیهانه
بر عنوان انتخاب ایتلی دکلی ؟

خیر ! مدحت افندی سادگی الفاظ طرفداردی در . یوقاروده دخی سولیش
ایدک . مدحت افندی خلی اوقوتمق ، خلقه تعلیم علوم ایتک . خلقک بیلیدیگی
و بیلیکلیگی ملترم اولان شیلری بیلیدیرمک ایستر . او (تعییرات منشیهانه)
و یا (تصنیعات ادیبانه) دیلان طمطراقیهانه مفتقر دکلدر . چونکه او (قار و قارنه -
لرینه) هیئت درسی و بررکن (فضای لاتیناهی و یاپهنای وسیع الانحای سماواته) کی
لفظ پرداز لقلری طرفدار لرینه بخش ایله اشوگوک بوزی دیدیگمز او حی بو حاجی بولمگز
بوشلق ایچنده ایدر . چونکه او انجمن دانش ارکانه مخصوص کتاب یازمیور . حتی
انجمن دانشه داخل اولمغده هوسکار دکلدر . اگر بر آقاده می ده سیانس - یعنی انجمن -
علوم اولسه ایدی اقرایه مؤلفات فیه منی در بغل ایدرك و ناصیه عرفانی فخرانه
آچدق گیره بیلوردی . اما پارس و یابرلین انجمن علومنه دکلش . شهیه یوق ! بز

ارباب فنونمزی کندی قومزله، کندی مرتبه مکتسباتمزله اولچمک ایسترز. مدحت افندی هیچ بروقت یتشمیه جگی یرلره طرمانق هوسنده بولمامشدر. چونکه یوکسکدن دوشنلرک، سقو طیه حاصل اولان توز. طوپراق ایچنده تغیر نشکل وماهیت ایده کلدیگنه واقف اولانلر. اولدقلرندن بشقه صورتده گورنمک ایستمز لر. بونک ایچون مدحت افندی کتابلرینه ویردیگی اسملر مدلولنی تمامی تمامه افهام ایدر. ذاتاً مطلوب اولانده اودر.

*

وقتیله بعض ذوات (مجموعه عبراتبه) نامیله برساله موقوته نشرینه باشلامش ایدی. رساله ایسه (جمعیت کتابت) نامنده برهیتک محصؤل قلمنی احتوا ایده جک ایدی. (جمعیت کتابت) تعبیری اوزمانجه (جمعیت ادبیه) یه مقابل طوتمشیدی. چونکه هنوز (ادبیات)، (ادبا)، تعبیرلری کاتب افندیلرجه مجهول ایدی. آنلر اولسه اولسه (انشاء) (منشی) تعبیرلرینه واقف ایدیلر.

ایشته بو (جمعیت کتابت) میدانده قویدینی ایلمک اثرینک تا اسمنده برخطای- فاحش ارتکاب ایش ایدی. چونکه بوگونکی چوجقلمن بیله بویله. بری جمع، دیگری مفرد و فقط ایکسیده مترادف اولان ایکی کلمه عربیه ایله قاعده. فارسیه توفیقاً بروصف ترکیبی تشکیل اولنه میه جغنی بیلورلر. ایشته مجموعه دهها عنوانده صاحبهلمش ایدی. آراتق مندرجاتی تأمل اولنسون.

بوگی خطالر فرانسزلرک (بدانتیسم) دیدکاری (علامه لک) طاسلامقندن ایلرو گلور. هانیا ظرافت صامق، اصطلاح یازملق بولنده بر مسخرهلق.

*

مدحت افندی، او قودینی گتابلردن کاه عیناً. کاه اقتباس طریقیه و یاخود تبعاتک ذهنده اویندردینی خصوصات اوزرینه برچوق مقاله لر یازهرق قرق- انبارینی طولدیر یوردی.

معیشتی، رئیس عالمه مدحت افندی ک محصؤل مساعیسنه منحصر اولان افراد عالمه نک ایسه براز زماندن برو، اومنبهک معطل اولمی اوزرینه ایکی اللری

بوکلرلنده قلمش ایدی... الله بر مطبعه وار اما. قلمسز بر مطبعه، صوی چکلمش دگر مندن یکده فرقلی برشی دگلدر. باخصوص مدحت افندی ک مطبعه سی (قومر سیال) دگل (پارتی کولتور) ایدی. یعنی تجارت ایچون دگل، خصوصی ایشلری ایچون تشکیل اولمش ایدی. ایشته قرق انبار آنی اشترا و مطالعه ایدنلرک حیات معنویه لریله برابر. آنک صائسینه محتاج اولان عالمه خلقنک حیات مادیلرینی بسلیوردی:

بونده در خیر وسعدت بی شک

شکر الله تعالی سعیک

شمدی بو عالمه بر درجه یه قدر شوساییده بر طرف اوله رق معیشت عمال کسب- انتظامه یوز طوتمش ایدی. آنی برقات دهها اقدار. مساعی یه براز دهها انبساط بخش اولمغه متوقف ایدی.

§

انسان. اگر بواسمک خواصنی ادراک ایدوبده صفت کاشفیه سی اولان عقل و فکری کندینه مرشد ایدینه بیلورسه بو عالمده ممکناتدن استحصال ایتدک برشی بر اقر. بزم. ابدیه نسبتله لمحیه بصر قدر، حقیر گوردیگمز بو عمر پک چوق ایش گورمک لگمز کاشیدر. فقط کیم گوره جک؟ هرکس حاضر لب طرفداری. ایشته اجداد مزه نسبتله طریق تدنی ده کی انسلملزک علل اصلیه سنیدن بری و بلکه برنجیسی ده خواص خلقتمزله صفت کاشفه انسانیه مزه لایق مساعیده کی قصور مزدر. وقتیله ماوراء- النهر دن قالقوب گلان اوفاجق برعشیرت بروقتلر دنیایی لرزه ناک ایده جک وسعت و عظمتی هپ اوسعی و غیرت ایله حاصل ایش ایدی.

مدحت افندی گوندزلری قرق انبارینی املایه چالش دینی گی صباحلرینی ده حکایه یازمغه حصر ایش ایدی. زیرا کیجه لر مزی کاه اطایب ایله محاضراته و کاه طاوله اویسایوب اککنمگه وقف ایش ایدک.

دیرکن اورتیه بر [حسن ملاح] چیقدی. اوتارینخده ایسه متوفی تودور قصاب (مونه قرستو) حکایه سنی نشر ایش اولدیغندن، فرانسزجه بیلانلر من

اوروپايليرك (رومان) ديدكلى حكايله لوده كى مهارت و معرفتلىرینه وقوف حاصل ايتمش ايدى. شمى (لطائف روايات) ده چوجق اووونچاغى عد اوليوردى .

مدحت افندى بونى مونته قرستويه نظيره اوله رق يازمغه عزم ايتدى . مقصد گر چكدن آلکساندر دوما اولمق دگل، آلکساندر دومانك منسوب اولديغى ملته حكايله لريله ايتديكى تاثيرى، بوملكتده حصوله گتورمكدر . آگا ايسه مدحت افنديك موفق اولديغنده هيچ شبهه ايديله مز .

مطبعه ينه اولكى گى ما كنه سنك . اوسامعه نواز اولان طراقة دور يه سيله بيدار اولديغى گوستريوردى . محصول مساعيدن بوزاسى بسليدن صكره صاحب مخصوله ده . حصه مساعى ويا شناسينك (مقاطيس دل انسانى) تعبيريله وصف ايتديكى آنچه نك قوه جاذبه سيله انبساط بخش اولمق اوزره ايكي اوچ هفته ده بر، مهجه برصره گوندريليوردى .

ايشته بوراده ينه ذكر خيى لازم گلدى : تنبا كوجى حسن اوزمانك يگانه (كتاب فروشى) ايدى . شو تعبير كه نه به اعتراض اولمسون . زيرا بر تنبا كوجى بر (ايتور) اقله مزدى . اولسه اولسه باصلمش كيتابلى طويدين صتون آلهيلور . دى . مع مافيه بزى اقربا و او دامتك فوقنده برخالصلته بسليور ايدى . او اولسه ايدى كيم بيلور نه اولوردق .

*

بوصره ده اقامتكا همزه ، خدمت زده بولنانلردن برينه متعلق يدى سكر ياشنده بر چوجق گلوب كتمگه باشلامشدى . چوجق يتيم و فقير ايدى ، هيچده او قومامش . چوجقك بويله الفبا دخى گورمامش اولمى مدحت افندى ده تازه بر شوق او ياندردى . بگا ديدى كه :

— توفيق ! بن اوتهدن برى ذهنى يورمقده اولان بر جدتى ايشى تجربه ايتك ايتيورم . اوروپا لسانلرنده ، حقى بزم بلغارجه ، صر بجه ديد يگمز اصلا ولسانلرنده بيله بر چوجق نهايت اوچ آيده او قوبوب يازيور . بزده ايسه سنه لره محتاج . بو قباح بزم الفبا مزده اولمديغى بالكر (متود) لرمزك فناغنده اولديغى فعلا اثبات ايتك ايتيورم . چونكه

الفبا مزده اولسه ايدى عربستانده كى اطفال دخى بزم گى بيلرجه برشى او گر نه مامك اقتضا ايدردى . حال بوكه آنلرده اوچ درت آيده او قوبوب يازمى او گر نيورلر . شمى بن گونده برساعتمى مصطفىاى او قومغه وقف ايده جگم . آنك ايجونده بو كجه ذهمنده (قناوا) سنى ياپديغم الفبا رساله سنى ترتيبه باشلايه جغم . سن نه ديرسك؟ بن . بالطبع يك اعلا ديم . فى الحقيقه مدحت افندى اوگون بر الفبا ترتيب ايدى . بو الفبا بزم طبع حر فلرينك تقسيماتى نقطه نظرندن يابلمش ايدى . ايرتسى گونى جوجنى او قومغه باشلادى . اوچ گون صكره چوجق بابا ، جابا ، لالا گى ايكي هجلى كلهلى على طريق الاملا يازيوردى .

مدحت افندى بوموقبى ادراك ايتمى اوزرينه . آر خيمك آرادىغى مسئله هندسيه ظفرياب اولمى متعاقب (بولدم ! بولدم !) ديه حمامدن چىلاق فرلايشى گى ، مدحت افندى ده بولنديغمز موقبى اونده رق آزالدى او قوده جغم او قوده جغم ديه صولغى ابراهيم پاشا مکتبنده آله جق ايدى .

آرهدن درت آى قدر بر زمان كچمامش ايدى كه چوجق در سجه قرائت ، در سجه كتابت ايتدكدن ماعدا يك بسيمط بر يولده جغرافيدان اسامى قطعات ايله حسابدن جمع و طرح عملياتى و هيئتدن اسامى سياراتى بلله مش ؛ صوريلان سؤلره جواب ويرمكه باشلامش ايدى .

ايشته بو تجربه اوزرينه ايشه لايق اولديغى جدت ايله باشلامق لازم گلدى . بعض ارباب عقول و معارفك انضمام موافقى الزم ايدى . او ده حاصل اولدى . متصرف وقت اولان دلاور پاشانك دلائق و ارباب ثروتك معاوتى ايله موجود مکتبلردن برى ييقيلوب ياپديرلدى . الفبا مز نصل بر طرز جيد اوزره مراتب ايسه ، مکتب دخى او صورت جيدده تنظيم ايدلدى . تركه سى كوچك چاپده اوروپا كارى بر مکتب . ايشته او مکتبدر كه بر سنه صكره حالا ملكك هيچ بر طرفنده بر ايكنجيسى اولميان مدرسه سلجانيه يي وجوده گتوردى .

بؤ اثر جليل بر سعى جميل نتيجه سيدير كه ، بؤگون صحائف مطبوعانده واقف كل كچينان ادبامزدن هيچ برينك نلدن گلز . حتى آنلرك يك چوغنده او مدرسه نك

یتشددیردیگی شاکردانله مذاکره علیه بیله لیاقت مقفود ایکن، ینه اوصاحب جهد و همتله اولجماشکه تالقشحق طورلری مشهود اولیور. واقعا بؤبرساقفه معرفت و هوس تکمیل نتیجهسی اولسه حسن یتلرینه بخش اولنوردی. حال بؤکه مقصد بشقه.

ایینوا چوجق! اگر مقتدر ایسهك بر کره کندیگی نظر انصاف ایله تدقیق ایتده عرفان و کالدن حار اولدیغك خواص ایله سنده نفع ناسه چالش. چالش که خیر ایله یاد اولنهسك! والا تمکبجر املغك صوکی ذات وندامتدر.

§

استانبوله تاریخ عودتمز اولان ۱۲۹۳ سنه سنندن برو مدحت افندیك اتحاد غزته سنندن بداء ایله ترجمان حقیقتك بؤکونکی نسخہسی اولان ۶۴۲۵ نجی نومرو. سنه قدر صورت منتظمهده یازدیغی مقالات متنوهه نوع اعتباریله بلکه ایکی، اوچ بیگه و عدد اعتباریله شهه سنز درت بش بیگه بالغ اولور سائر اوراق حوادته اعانه یازدیغی مقالات ایسه سنزه جابا. بؤنلرک بربرده جمعی لازم کاسه بر بیوک آنسقلو پیدینك بر قاچ جلدینی حاصل ایدر.

بؤ مساعی مطرده دن ماعدا مدحت افندی شو ۲۳ سنه ظرفنده کو چک بیوک عادی، عالی ۱۰۰ زی متجاوز اثر ابراز ایتمشدر. انصاف اولنسون! هانگی صاحب قلمز بؤطور ایله ابراز خدمته موفق اولمشدر؟

مدحت افندی اکثر محررانده آثار اجنبیه دن اقتباس ایدرمش. یوقدن شی ایجاددی قدرت فاطمه نك خواصندنر. بؤ عالمده هرشی تلاحق افکار و تداول آثار ایله تکثیر و ترقی ایدر. امام سیوطینك اوچ درت یوز نوعه واران تالیقاتی صرف محصول تفکر ایمی در. یوقسه علوم متداوله دن متحصل مائر تبعه ایتیدر. قوندرسه آلمش اولدیغی محبسهده (تاریخ ترقیات افکار بشر) اسمنده بر کتاب یازمش ایدی. یاننده ده مراجعت ایده جك بر کتاب یوق ایدی. اسمندن ده ظاهر اولدیغی اوزره کتاب، برچوق آثاره مراجعت ایتمکه احتیاج گوسترن مؤلفات مهمه دنر. انسان اوقودیغنی حفظ ایتیه جك. حفظ ایتدیکندن استفاده ایلیه جك، معلومات

متحصله سنندن خلقه حصه استفاده اراز ایتیه جك اولدقن صکره نه ایچون اوقوملی در. قوندرسه او تالیفی الهام ایله می یازدی؛ یوقسه وقتیه اوقودینی، مطلع اولدیغی شیلرک یاردمیله می؟ البته بؤگون اقوام فاضله طرفندن موقع استفاده انامه عرض اولمش بر ائردن هر قوم متمدنك استفاده ایتك حتی در. علم و معرفتک وطنی، ملتی یوقدر. مقتدرسهك سنده گیت ژاپون لسانندن بر کتاب ترجمه ایت. حتی بؤ اثر صرف بئم محصول معرفتمدر دیه ابراز ایت. (اطلبوا العلم ولوبالصین) امرینه حقیله امثال ایتش اولورسك.

§

شومقاله بی یازمقلمز مدحت افندیك (بشقهرلی نصل چالیشیور؟ بز نصل چالیشیورز) عنوانی مقاله سنك فقره اخیره سی سبب اولمشدر.

مدحت افندی اوققره ایله نه قدر بیوک بر تصویرینی افهام ایدیور. کچنده بر مقاله سننده (انسان نه اوققر نه دوشنور) قولیله اوان اغترامز عابد برشی تخطر ایتدیکنی آکلاتمش ایدی. اما بؤنی اوقویانلر ایچنده یالکز بن آکلامش ایدم. چونکه بحث ایتدیکی شی (آلمانا هاشت) اگ غلطات لفظیه ده دار درج ایتدیگی جدول حقنده ایدی. (نهدوشنیور؟) قولیله آکلاتمق ایستدیگی شی ایسه وقتیه بئمده غلطات خواص و عوامه دار (یازمه، سوبله مه) عنوانی ایکی ستون اوزرینه جمع ایتدیگم الفاظ ایدی.

شمی بئمده یومقاله ایله آکلاتمق ایستدیگم شی مدحت افندیك قوه مفکره. سنده ۲۵ سنه دن برو معلق اولان بر امر نافعی چیز فعله ایصال خصوصنده کی اشتیاقیدر. او ایسه بر (دقیسیوز دوله قونوه رساسیون) یعنی قاموس بحث و تکلم ترتیبی در.

بؤگون بزم ایچون بوندن مهم بر اثر اوله میه جفندن، مدحت افندی گی عمر عزیزینی توسیع معلومات انامه حصر ایتش بر صاحب معرفت بو باید نه قدر عرض اشتیاق، نه رتبه اظهار آرزو ایتسه لایقدر. چونکه بؤگون له الحمد والمنه ملکمزده فرانسز، آلمان، انگلیز حتی اصلاو لسانلرینه انتساب ایتش بر قاچ بیك گنج اولدیغی گی،

بوگنجلرڭ همان اڪثر يسي ده مكاتب عاليه دن يتشمش اولديغندن، فنون و معارف ايله
 آره لرندە بيگانەلك قالمامشدر . بناءً عليه بوگون آلمانلرڭ [ماير] و [بروق هاوس]
 اسمندە كي اون سكزر جلددن عبارت قونوه رساسيون لغتلىرى، و فرانسىز لارڭ لارڭ
 و غراند آنسقلويدى و اون طبقه و زنجى عصرڭ آنسقلويدىسى و انگليز لارڭ
 آنسقلويدى برىتانىق گي اثر لرى بو برقاچ بيك گنجك ايدى همتنه توزيع و تقسيم
 اولمق لازم گلسه و بزم علوم اسلاميه من يعنى فقہ . اصول فقہ ، حديث و اصول
 حديث ، علم كلام و تفسير گي علوم جليله ده بر نسق انتظام آلتندە يازيله حق اولسه
 اقوام فاضله ده متداول اولان اويولده كي اثر لارڭ اڭ مكملى اولمق اوزره بر قاموس
 علوم ميدانه گلش اولور .

ايشته سامى بك برادر منڭ منفرداً و فقط بر سعى منتظم ايله وجوده گتوردىگي
 [قاموس الاعلام] گوزل بر نمونه تقليددر .

ابوالضياء توفيق

TDV İSAM
 Kütüphanesi Arşivi
 No 2E.181.1